

צורת המקווה המינימאלי תקציר של הרצאה בכנס תורה ומדע 23, ניסן תשע"ו

**ד"ר יוסי קליין ופרופ' נח דנא-פיקארד
מכללה ירושלים – מרכז אקדמי לב**

לכל המצוות שבתורה נקבעו מידות כזית מצה, רביעית יין, סוכה מינימלית וכו'. המידות האלה נקבעו ע"י חז"ל במידות בנות זמנם כיון שהתורה נצחית, חייבים לתרגם את המידות האלה לקני מידה של זמננו, וכאן נכנסת לעיתים קרובות אי-וודאות מסוימת. לכן הפוסקים של זמננו משתמשים לעיתים במסגרת ערך מינימאלי – ערך מקסימאלי.

כשמדובר במציאות שיש לה תיאור גיאומטרי, חז"ל לא נהגו לשרטט או לחשב כפי שנהוג בימינו אלא תיארו את המציאות בצורה מילולית ובכך נפתח פתח לפירושים שונים. ראו מאמרו של עלי מרצבך על חלוקת הארץ לאיזורים בעניין עריפת עגלה¹.

אנו מבקשים לציין שקביעת שיעורי המצוות מפנה אותנו להערה הבאה: למידות ומספרים אחרים יש משמעות בשלוש רמות-עצם השיעור, מקור השיעור ומשמעות השיעור.

במאמר זה אנו מבקשים לדון בענין המשולש הזה ובמיוחד לנתח אותו בהקשר למקווה טהרה.

כל הטמאים, אדם או כלים, בטומאה דאורייתא או בטומאה דרבנן חייבים להטהר בטבילה במקווה טהרה. לפעמים קיים צורך במעשים נוספים, אבל בכל מקרה טבילה במקווה היא חובה. (בימינו מבחינת טהרה נשאת רק חובת האשה להטהר מטומאת נידתה בטבילה במקווה, וטבילת כלים שנרכשו מנכרי).

חז"ל מציינים את כמות המים המינימאליים הנדרשים כדי שהמקווה יהיה כשר: ארבעים סאה. קביעה זאת מתאימה לדרישה שאדם יוכל לטבול את כל גופו בבת אחת, עפ"י הפסוק² וְרַחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ. וכך כתוב בתלמוד³: במים - "במי מקווה". כל בשרו - "מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום ג' אמות ושיערו חכמים מי מקווה מ' סאה.

ידוע שהסאה היא 24 לוג, מכאן שהשיעור המינימאלי למקווה כשר הוא 960 לוג. בתרגום למידות בנות זמננו קיימות שתי שיטות עיקריות (קיימת גם שיטה של הרמב"ם), כפי שמופיע בטבלה הבאה (המידות בליטרים):

בשעת הדחק	יש להחמיר לכתחילה	
648	750	החזון איש
454.283	921.6	הגר"ח נאה

במאמר זה אנו מבקשים להתייחס לשאלה: איך תרגמו שני הפוסקים האלה את האמרה "אמה על

¹ הגיון, מחקרים בדרכי חשיבה של חז"ל, אונ' בר-אילן

² ויקרא טו, טז

³ עירובין ד, ב

אמה ברום ג' אמות, "והאם קיים קשר בין מידות אלה לצורה גיאומטרית במרחב התלת מימדי?
נבחן מספר אופציות: תיבה, גליל, אליפסואיד, חרוט קטום ונציע רציונל ומשמעות לגופים התלת-
ממדיים לאור הנאמר בגמרא הנ"ל: "ושיערו חכמים."
בנוסף, נציע גם קשר מהותי בין מינעד השיעורים של הפוסקים הנ"ל למבנה הגופים התלת-ממדיים.

yosik@macam.ac.il

ndp@jct.ac.il